

În ultimii ani colecția numismatică a Muzeului județean din Bistrița s-a îmbogățit cu mai multe monede dacice, romane și bizantine descoperite întâmplător sau prin cercetări sistematice pe teritoriul județului (pl. 1). Ele se adaugă numărului mare de descoperiri arheologice și numismatice (monede izolate și tezaure) cunoscute anterior.

Cele din epoca dacică spre exemplu ¹, dar nu numai, dovedesc că populația din această regiune a fost antrenată de timpuriu în schimburile comerciale, mărturie stând între altele kantharosul (începutul sec. III a. Ch.) de la Cepari ². Aceste schimburi realizate atât cu lumea greco-romană cât și cu cea dacică au impus, în unele cazuri, folosirea monedei ca mijlocitor în procesul de vânzare-cumpărare a mărfurilor.

Încă din „prima fază principală de dezvoltare” ³ a monetăriei geto-dacice în așezările de aici au apărut monede cum sunt cele de tipul „călărețul cu pasăre” ⁴, (Prundu Bârgăului) ⁴, Crișeni-Berchieș ⁵, Tonciu ⁶ și Prundu Jibelea ⁷. Din a doua fază a aceleiași monetării sunt semnalate descoperiri de tipul Adâncata-Mănăstirea (Bistrița) ⁸, Medieșul Aurit (Lușca, orașul Năsăud) ⁹, Rădulești-Hunedoara (Teaca) ¹⁰ și Aiud-Cugir (Sângeorzul Nou) ¹¹.

1. Cu mai mulți ani în urmă au intrat în colecția muzeului bistrițean un număr de șase monede de tip Vârteju-București. Cu toate că informațiile date de către deținător rămân suspecte, am ținut să facem cunoscute aceste piese deoarece ele sunt o raritate în Transilvania (Brașov ¹² și Reci ¹³, pl. 2) și cu atât mai mult într-un punct atât de nordic și de distanțat în spațiu de locul de emisiune. Din descoperirile de până acum reiese că, în general, monedele extracarpătice sudice sunt sem-

nalate doar sporadic în zonele nord-estice ale Transilvaniei și aminteam mai sus de existența celor de tip Adâncata-Mănăstirea. Prin urmare nici cea a monedelor de tip Vârteju-București nu ar fi imposibil, ba chiar ar întări ideea legăturilor economice și comerciale dintre diversele uniuni de triburi geto-dacice din vremea respectivă. Dar din păcate proveniența lor de la Cușma, indicată de deținător, ridică mari semne de întrebare și nu excludem ca ele să fi fost aduse din altă parte, poate chiar din zona lor de origine. Poate fi pusă și problema sustragerii lor dintr-o altă colecție, dar nu cunoaștem vreo plângere în acest sens. Cele șase monede de acest tip amintite de C. Moisil ¹⁴ într-o colecție din București poartă urme de re folosire, aspect care lipsește pentru monedele din colecția bistrițeană.

Cu toate deficiențele în fixarea locului de proveniență pentru cele șase monede de tip Vârteju-București, considerăm apariția lor ca extrem de importantă pentru colecția numismatică a muzeului din Bistrița.

2. Dintr-o descoperire întâmplătoare de pe teritoriul localității Prundu Bârgăului, au ajuns în colecția muzeului din Bistrița două monede romane. Monedele au apărut cu ocazia lucrărilor agricole în partea de sat „Valea Secului” pe grădina celățeanului Butaciu Emil. Din aceeași localitate, aflată dincolo de limes, se mai semnalase anterior o descoperire monetară romană, un sestert de la Philipus Arabus ¹⁵.

3. În iulie 1994 am găsit, cu ocazia unei cercetări de suprafață, în vatra satului Silivașul de Câmpie, la marginea drumului care duce spre biserica de lemn din cimitir, pe suprafața unei așezări de epocă romană, un sestert extrem de corodat.

1. Pentru epoca dacică vezi V. Crișan, în *ActaMN*, 32, sub tipar.

2. I. H. Crișan, *Civilizația geto-dacică*, București, 1993, p. 199.

3. C. Preda, *Monedele geto-dacilor*, București, 1973, p. 49.

4. Idem, *Op. cit.*, p. 72.

5. Idem, *Op. cit.*, p. 100.

6. Idem, *Op. cit.*, p. 105.

7. Idem, *Op. cit.*, p. 156.

8. Idem, *Op. cit.*, p. 207.

9. Idem, *Op. cit.*, p. 291.

10. Idem, *Op. cit.*, p. 303.

11. Idem, *Op. cit.*, p. 297.

12. Idem, *Op. cit.*, p. 236.

13. Z. Szekely, *SCN*, VI, 1975, p. 175 nr. 3, z

14. C. Moisil, *CNA*, 1934, p. 73—74. C. Preda, *Op. cit.*, p. 242.

15. G. Marinescu, *FI*, 6, 1989, p. 22.

Monedele de la nr. 2 și 3 întregesc repertoriul descoperirilor de epocă romană din județ¹⁶ și aduc noi contribuții la circulația monetară în această epocă¹⁷.

4. Cu mai mulți ani în urmă au ajuns în colecția sătească din Maieru două monede din bronz având indicat ca loc de descoperire localitatea Anieș. Una dintre monede greu determinabilă este sigur romană târzie¹⁸, cealaltă bizantină de la Iustinian. Monedele bizantine au pătruns

16. *Ibidem*, p. 5—66.

17. Dăm mai jos lista localităților cu descoperiri monetare de epocă romană din județului Bistrița-Năsăud: *Arcalia* — denar Alexandrus Severus (G. Marinescu, *Op. cit.*, p. 6—7); *Bistrița* (în colecția gimnaziului evanghelic au intrat mai multe monede romane găsite pe teritoriul orașului între care doi denari de la Antonius Pius, unul de la Marcus Aurelius (*Programm Bistritz*, 1862/1863, p. 29; *ibidem*, 1884/1885, p. 61; *ibidem*, 1897/1898, p. 62; *ibidem*, 1917/1918, p. 16) alte două monede s-au găsit în zona Vămii vechi în 1959 (G. Marinescu, *Op. cit.*, p. 7); *Budești* — 4 monede romane de la Hadrianus (2), Marcus Aurelius (1), Plautilla (1), (G. Marinescu, *Op. cit.*, p. 9—10); *Cepari* — 1 denar de la C. Cassius (*Programm Bistritz*, 1897/1898, p. 62), altul de la Sabina Augusta (*Programm Bistritz*, 1901/1902, p. 25) și un altul de la Antoninus Augustus găsit în „Krummen Teilen“ (*Programm Bistritz*, 1885—1886, p. 36); *Chiralești* — 1 denar de la Vespasian găsit într-o urnă (*Programm Bistritz*, 1897/1898, p. 62); *Chiuză* — o monedă de la Decius (G. Marinescu, *Op. cit.*, p. 11); *Ciceu-Corabia* — un denar de la Traian într-o colecție particulară; *Ciceu-Giurgești* — un denar de la Antonius Pius (G. Marinescu, *Op. cit.*, p. 11); *Cristești Ciceului*, (*TIR*, L 35, p. 36); *Cristur Șieu* (I. Marțian, *Repertoriul arheologic pentru Ardeal*, Bistrița, 1920, nr. 657); *Cușma* — monede imperiale romane (C. Gross, *AVSL*, XIII, 1876, p. 289); *Dorolea* — monede romane de argint și bronz (I. Marțian, *Op. cit.*, nr. 237); *Galații Bistriței* — un denar hibrid (Șt. Dănilă, I. Winkler, *AS*, p. 334—337); *Ilișua* — monedele găsite aici se înscriază de la Vespasian la Philipus Arabus; *Lechința* — un denar de argint a intrat în colecția gimnaziului evanghelic din Bistrița în 1860 (*Programm Bistritz*, 1860—1861, p. 47); *Livezile* — pe teritoriul castrului s-a găsit o monedă de bronz nedeterminabilă (D. Protase, Șt. Dănilă *SCIV*, 19, 1968, p. 536); *Negrilești* — monede romane sunt semnalate de pe burgusul din hotarul localității (*TIR*, L 35, p. 52—53); *Năsăud* — în colecția lui Iulian Marțian se găseau mai multe monede republicane și imperiale romane (Arhivele Statului Bistrița, fond V. Șotropa); *Ocnita* — un sestet de la Septimius Severus s-a găsit pe suprafața așezării din punctul „La Ștefăluclu“ și o alta de la Plautilla în punctul „Pe Știob“

în cantități extrem de reduse în nordul Transilvaniei unde în afara unor emisiuni de aur¹⁹ apar puține monede de schimb²⁰.

Descoperirile monetare semnalate îmbogățesc cu noi date repertoriul arheologic al județului Bistrița-Năsăud și introduc în circuitul științific noi documente din această categorie.

Prezentăm în continuare catalogul descoperirilor amintite :

(G. Marinescu, *Op. cit.*, p. 21); *Orheiu Bistriței* — pe teritoriul castrului au fost găsite numeroase monede care se înscriază de la Traian la Alexandrus Severus (M. Macrea, D. Protase, Șt. Dănilă, *SCIV*, 18, 1967, 1, p. 116); *Orosfaia* — un denar de la Domitianus și un altul de la Iulia Domna (G. Marinescu, *Op. cit.*, p. 21); *Ragla* — o monedă de la Traian este amintită în colecția gimnaziului românesc din Năsăud (G. Marinescu, *Op. cit.*, p. 22) și alte două monede de bronz sunt semnalate într-o colecție particulară din Bistrița); *Rebrișoara* — (I. Marțian, *ArhErt*, 24, 1904, p. 357); *Rețeg* — monede romane care ajung până la Decius sunt semnalate mai demult din această localitate (C. Seidl, *Chronik der arch. Funde in der osterr. Moarchie*, I, p. 31, apud M. Marcea, *AISC*, 3, 1936—1940, p. 279); *Sângeorzu Nou* — doi denari de la Antonius Pius au intrat în colecția gimnaziului evanghelic din Bistrița (*Programm Bistritz*, 1888—1889, p. 16; *ibidem*, 1889—1890, p. 55) și un altul intrat în 1885 (*ibidem*, 1885—1886, p. 36), alte monede fiind semnalate mai demult sau mai recent (C. Gross, *AVSL*, XIII, p. 276; G. Marinescu, *Op. cit.*, p. 24); *Sânicoară* — un denar de la Faustina Senior și altul de la Septimius Severus (G. Marinescu, *Op. cit.*, p. 25); *Șieu Odorhei* — sestet Alexander Severus (*ibidem*, p. 26); *Teaca* — o monedă din bronz de la Iulia Mamea și denari cu emitenți neprecizați au intrat în colecția gimnaziului evanghelic din Bistrița (*Programm Bistritz*, 1860/1861, p. 47; *ibidem*, 1879/1880, p. 12); *Visuia* — tezaur monetar cuprinzând 797 denari romani imperiali (E. Chirilă, N. Gudea, G. Marinescu, *ActaMP*, 9, p. 111—136).

18. La Anieș s-a găsit înainte de 1848 un tezaur monetar cuprinzând emisiuni de la Maximinus Daza, Maxentius, Constantius II (Șt. Bașotă, *AS*, 26, 1939, p. 79—80; K. Horedt, *Contribuții la istoria Transilvaniei în sec. IV—XIII*, București, 1958, p. 29).

19. Theodosius II (Cepari, Borleasa — D. Protase, *SCIV*, 10, 1959, 2, p. 475—485; C. Gaiu, *ActaMP*, 3, 1979, p. 535); Leon I (Albești Bistriței — *Programm Bistritz*, 1866/1867, p. 77); Iustinian (Beclean, A. Kiss, *CommaArchHung*, 1, 1991, p. 123).

20. În 1860 intrau în colecția gimnaziului din Bistrița două monede bizantine (*Programm Bistritz*, 1859/1860, p. 65) donate de magistratul Georg Krauss.

This article presents some coins which were enregistred in the collections of museum from Bistrița in the last years. Cronologically these are:

1) Six dacians coins of type Virteju—București, which were collected from a person who lives in Cușma. It is unknon if these coins other place. If these coins really come from village that means that economic connections and comercial between Dacians tribes still exist. It is known that in this area were discovered other Dacian monetary types as Adân-

cata—Mănăstirea, Crișeni—Berchieș, Tonciu, Prundu-Jibelea, Medieșul Aurit, Rădulești—Hunedoara and Aiud—Cugir.

2) Two roman coins: dupondius of Trajan (but it could not be dated exacttly) and an as of Severus Alexander (years 231—235) came from Prundu-Bârgăului, place „Valea Secului“.

3) A sertet (unidentified) came from Silivașul de Câmpie village.

4) An aes 3 (unidentified) and a byrantine coin (20 nummia) from Justinian (years 563—564) came from Anieș village.

CATALOG

1. CUȘMA (?)

a) Imitație după tetradrahmele lui Filip II (fig. 3 nr. 1).

Ax: 10 D=22,4 mm; d=21,8 mm; G=7,62 g.
C. Preda, p. 216, nr. 1 (pl. XLII, 1),
var: Av: alcătuit din 5 linii înclinate spre stânga; bărbia alcătuită din trei globule.

Rv.: coada nu se mai observă datorită necentrării ștanței, călărețul reprezentat prin două globule apropiate.

b. Imitație după tetradrahmele lui Filip II (fig. 3 nr. 2).

Ax: 10 D=24,9 mm d=22,2 mm G=7,03 g.
C. Preda, p. 219, nr. 28 (pl. XLVIII, 13)

c) Imitație după tetradrahmele lui Filip II (fig. nr. 3).

Ax: 4 D=23,1 mm; G=7,17 g.
C. Preda, p. 222, nr. 53 (pl. XLV, 8).
var: Av: apar două globule la bărbie; sub cele două ovale este un semicerc din care pleacă trei linii dispuse în unghi ascuțit.

Rv: capul, pieptul și picioarele din față ale calului sunt șterse; cele trei globule care reprezintă călărețul dispuse linear cu orientare în jos.

d) Imitație după tetradrahmele lui Filip II (fig. 3 nr. 4).

Ax: 6 D=22,2 mm; d=20,4 mm; G=7,42 g.
C. Preda, p. 218, nr. 17 (pl. XLII, 2).
var: Av: firele de păr de deasupra frunții rediate prin linii înclinate spre stânga; ovalul mic al feței dispus mai în spate decât cel lung; două din globulele bărbiei sunt șterse.

Rv: pieptul calului nu e alungit; două globule pentru călăreț.

e) Imitație după tetradrahmele lui Filip II (fig. 3 nr. 5).

Ax: 5 D=21,7 mm; d=20,05 mm; G=7,14 g.
C. Preda, p. 217, nr. 9 (pl. XLII, 9).
var: Av: trei globule din bărbie foarte șterse.

Rv: capul calului șters; piciorul drept posterior lipsește datorită necentrării ștanței.

f) Imitație după tetradrahmele lui Filip II (fig. 3 nr. 5).

Ax: 6 D=22,4 mm; d=20,8 mm; G=7,31 g.

C. Preda, p. 217, nr. 9 (pl. XLII, 6).

Av: partea bombată ștearsă; din bărbie se păstrează o globulă întreagă și parțial a doua.

Rv: capul și pieptul calului șters; piciorul posterior și coada se observă parțial datorită necentrării ștanței.

2. PRUNDUL BÂRGĂULUI

a) Dupondius Traian (fig. 4 nr. 1)

Ax: 7 D=26,6 mm; G=9,84 g.

Stare de conservare proastă.

Av: cap dr. cu coroană radială

Rv: divinitate șezând stânga.
nedatabilă

b) As Severus Alexander (fig. 4 nr. 2)

Ax: 12 D=26,6 mm; G=8,59 g.

RIC IV. 2, p. 120, nr. 637, Roma a 231—235

3. SILIVAȘUL DE CÂMPIE

a) Sestet (fig. 4 nr. 3).

Ax: 6 D=31,5 mm; G=19,27 g.

stare de conservare proastă

Av: cap laureat dr.

Rv: personaj mergând st.
nedeterminabil

4. ANIEȘ

a) Aes 3 (fig. 4 nr. 4).

stare de conservare proastă

D=13,5 mm; G=1,33 g.

Av: cap dr.

Rv: ilizibil
nedeterminabil

b) Moneda bizantină „K“ (20 nummia), Iustinian (fig. 4 nr. 6)

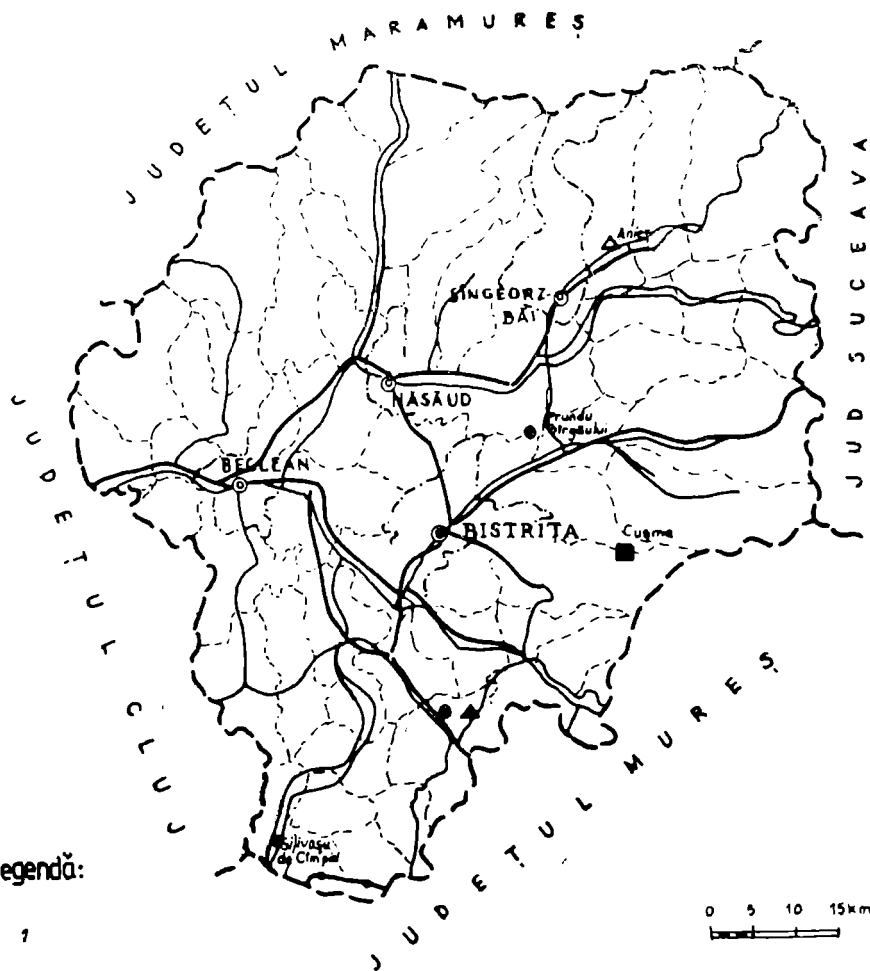
D=22,6 mm; G=5,21 g.

Av: ...IVSTINI

Rv: K spre dreapta, [AN]NO; în exergă TES; XXX/!!!

WROTH, p. 41, nr. 160, THESSALONICA a. 37=563—564.

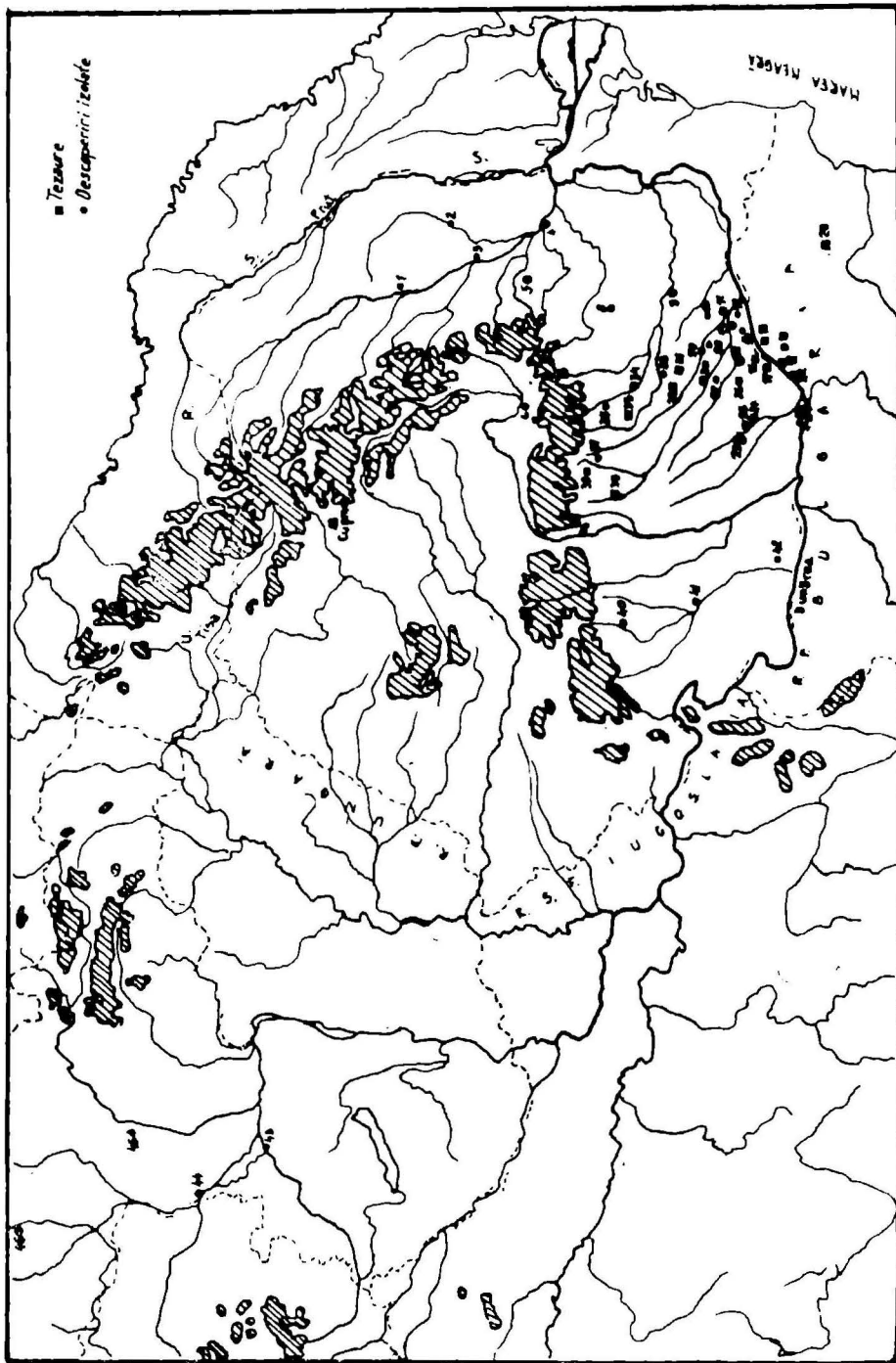
JUDEȚUL BISTRIȚA-NĂSĂUD

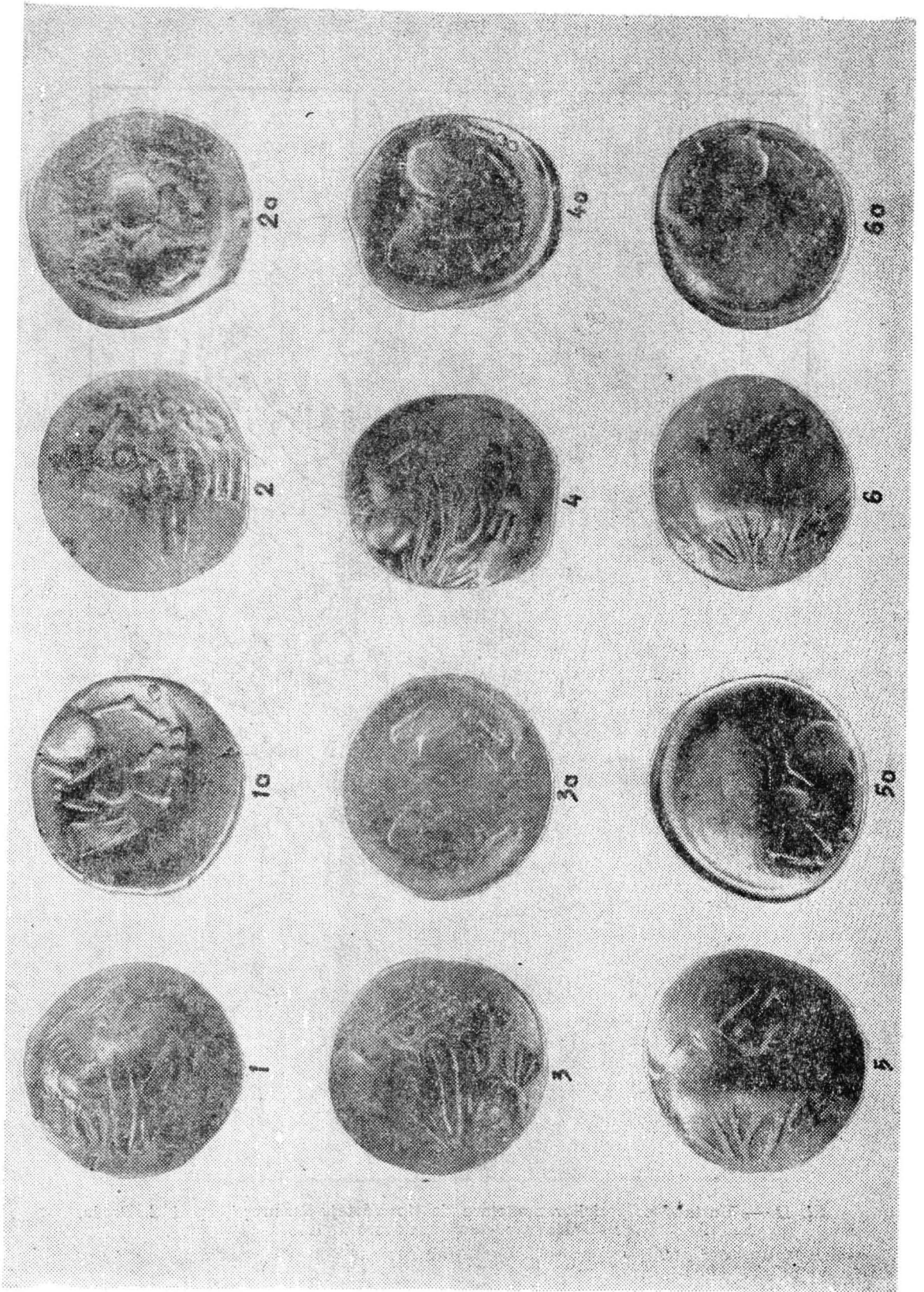
Legendă:

- 1
- 2
- ▲ 3
- △ 4

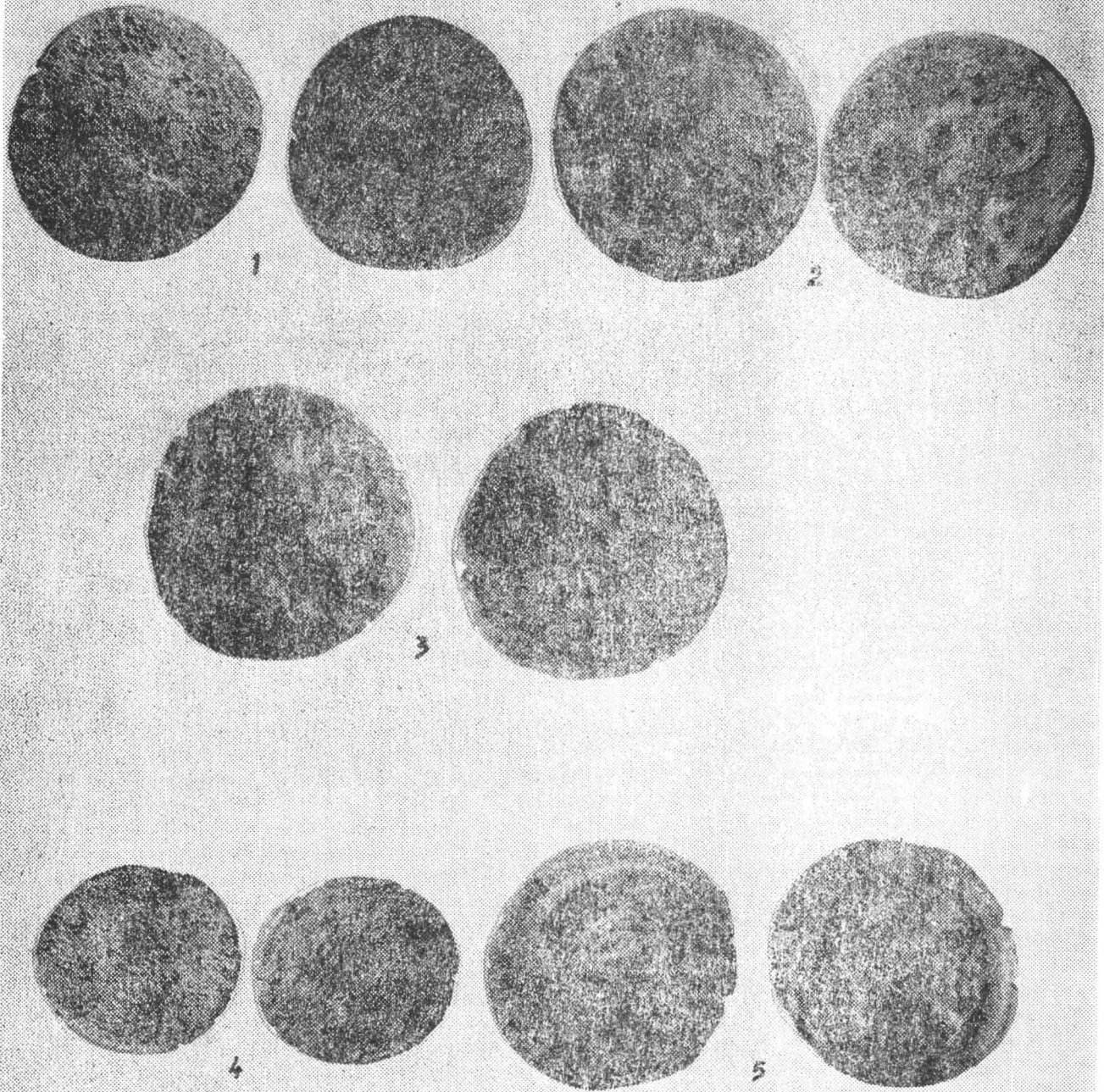
Pl. 1 — Harta județului Bistrița-Năsăud cu descoperirile monetare semnalate în text : 1. dacice ; 2. romane ; 3. post-romane ; 4. bizantine.

Pl. II — Harta descoperirilor monetare de tip Vârteju-București, apud G. Preda, *Monedele geto-dacilor*, București, 1973.

Pl. III — 1—6. Monedele dacice de la Cuşma (?).

Pl. IV — 1-2, Brundu Bărgăului; 3, Siliyasa de Câmpie; 4-5, Anieș.